

Apunts per descobrir el significat arquitectònic del Cementiri Nou d'Igualada

L'obra, d'Enric Miralles i Carme Pinós, va ser inaugurada l'any 1992 i és admirada i visitada per arquitectes d'arreu del món

El cementiri

IGUALADA

Les portes de la celebració de Tots Sants, L'Enllaç dels Anoiencs proposem una visita guiada pel Parc Cementiri Nou d'Igualada. Es tracta d'un espai referent per a arquitectes d'arreu del món, però força desconegut per als igualadins i anoiencs. El conjunt arquitectònic amaga un constant diàleg entre la vida i la mort amb l'entorn natural i els elements construïts com a protagonistes. És un recorregut carregat de simbologia i metàfores. En definitiva, és un espai carregat de poesia on la llum i les ombres creen una atmosfera evocadora.

El Cementiri Nou està considerat una de les obres mestres de l'arquitectura contemporània al nostre país. Aquesta dimensió l'exemplifica, per exemple, que hagi estat premi FAD d'arquitectura, que la seva maqueta fos comprada pel fons artístic del Museu MoMA de Nova York o que la distingida televisió francesa ARTE, especialitzada en cultura, li dediqués un re-

portatge. Aquesta dimensió internacional també es pot comprovar si es llegeixen les desenes i desenes d'inscripcions que hi ha a l'exterior del nínxol on està enterrat Enric Miralles després de la seva mort a l'any 2000, als 45 anys d'edat. Textos escrits en anglès, àrab o xinès són un exemple de l'atracció que té el cementiri.

Tot comença l'any 1983, quan l'Ajuntament d'Igualada convoca un concurs per adjudicar la construcció d'un nou cementiri amb uns 800 nínxols, ja que el Cementiri Vell havia quedat petit. Es volia crear un cementiri que no fos com els tradicionals i que integrés el concepte de parc on passejar. D'entre les propostes presentades va guanyar el projecte titulat "Zementiri", d'uns arquitectes aleshores desconeguts i acabats de sortir de la facultat: Enric Miralles i Carme Pinós. La ubicació dels nínxols tenia un recorregut en forma de "Z", d'aquí el títol de "Zementiri", però finalment això es va mo-

Entrada

dificar. Al 1985 van començar les obres i al 1992 es va inaugurar la primera fase. Es va completar al 1994 i el darrer afegit ha estat el Crematori de Funerària Anoià, que tot i no formar part del projecte original porta la firma de Pinós i es va inaugurar el passat mes de juliol. Durant l'acte, el conseller de Cultura de la Generalitat, Santi Vila, va anunciar que començaria els tràmits per declarar el cementiri Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN).

1: Entrada

El Cementiri Nou es troba ubicat en un dels extrems del polígon de les Comes. Per arribar-hi cal baixar pel carrer dels Països Baixos, l'únic que té xiprers plantats a banda i banda i que ja ens donen una pista de que el carrer és el que porta al cementiri. És un carrer sense sortida i aquí podem trobar la segona pista d'on ens porta: de la mort no hi ha retorn.

Entrarem al cementiri tot travessant una porta de ferro oxidat. Si ens hi fixem, tota la tanca del cementiri és d'aquest tipus de ferro, del que s'utilitza per als encofrats de formigó. Aquesta tanca no és així perquè sí ni perquè estigui a mig fer. En el món dels arquitectes, aquest ferro se'l coneix com "l'ànima", ja que és el que aguanta les parets que es fan de formigó. El cementiri és un lloc ple d'ànimes, per tant, els arquitectes van pensar que podia ser idoni envoltar-lo del que en el seu argot és una "ànima".

Des de la plaça d'entrada no apreciem que estem dins d'un cementiri, no veiem cap nínxol. El que veiem és una plaça amb forma ovalada i una dotzena d'ametllers plantats: aquests dos elements serveixen a Miralles i Pinós per explicar que aquest espai és el darrer lloc de vida abans de passar a la mort. Per tant, l'espai dels vius abans d'entrar a l'espai dels morts. D'una banda, la forma ovalada de la plaça representa el final d'un camí: com quan una taca d'oli s'estén per sobre d'una superfície fins que se li acaba el recorregut. La plaça és el final d'aquesta taca, per això s'eixampla lleugerament tot creant la forma ovalada. D'altra banda, com que hem dit que és un espai de vida abans de passar a l'espai dels morts, els arquitectes van plantar ametllers perquè és un arbre que explica per si sol el pas de la vida: a cada una de les quatre estacions de l'any té una forma diferent.

2: Els materials utilitzats

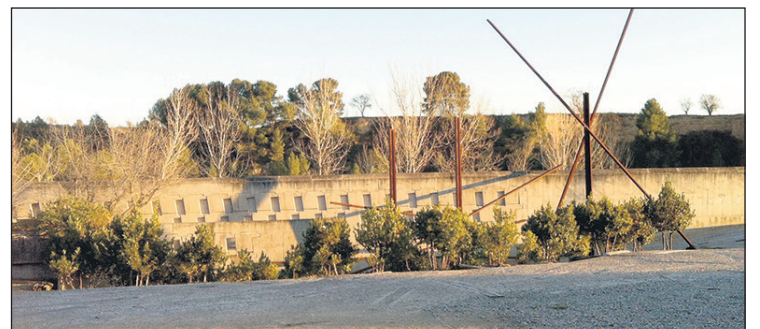
Durant la visita hem de prestar atenció al tipus de materials utilitzats per Enric Miralles i Carme Pinós: ferro oxidat, grava, fusta incrustada al terra,... Tots ells són materials que es desgasten amb el pas del temps. Els materials ens vénen a recordar el que passa amb un cos sense vida: a mesura que passa el temps també es va desgastant. Els cossos sense vida no poden governar-se per ells mateixos, així com els materials utilitzats tampoc poden fer-ho. El temps els desgasta i transforma. Aquesta representació del temps és constant en diferents elements del Cementiri. Un altre exemple el trobem en el fet que els arbres que hi ha plantats al recorregut d'entre els nínxols siguin de fulla caduca.

Enric Miralles sovint deia que "molts dels meus projectes es construeixen dialogant amb el que ja existeix al seu entorn". Al Cementiri Nou això és ben bé així. Els materials utilitzats s'integren perfectament amb la naturalesa que envolta l'espai, sobretot amb la semblaça que el formigó té amb les típiques parets de margues característiques de la Conca. També hi ajuda el fet que el Cementiri estigui soterrat al sòl, a simple vista és invisible a qualsevol que el vulgui veure des de fora.

3: La capella

Dit això, anem ara dins la capella. Abans d'entrar a la capella, haurem passat pel costat de l'edifici de serveis que es troba darrere de la façana principal de la capella. En aquests moments aquest espai de serveis no s'utilitza.

Un cop dins la capella fixem-nos que el seu sostre té una forma de gran creu i la sala té forma de triangle. Miralles deia que dins un triangle sempre et sents abraçat. Situem-nos al final de tot, a l'espai on hi ha menys llum. Si la sala estigués acabada, davant nostre hi tindríem un gran vidre que actuaria de paret i l'oficiant de la

Materials utilitzats

DIA DE TOTS SANTS

SERVEI D'AUTOBUSOS GRATUÏT FINS AL PARC-CEMENTIRI NOU

L'Ajuntament ha disposat un servei d'autobusos gratuït fins al Parc-Cementiri Nou, durant el dia 1 de novembre, amb els següents horaris:

- Horari d'expedicions plaça Castells: 10.00, 11.00, 12.00 h
- Horari d'expedicions Parc-Cementiri Nou: 11.30, 12.30, 13.30 h

ITINERARI ANADA (Direcció Cementiri)

Plaça Castells - Rambla St. Ferran - Plaça de la Creu - Plaça del Rei - Av. Soledat - Av. Caresmar - Av. Montserrat - Pg. Verdaguer - c/ St. Josep - Av. Barcelona - Av. Dr. Pasteur - c/ Comarca - Av. Mestre Muntaner - Av. Catalunya (Hospital) - Av. Andorra - c/ Joan Serra i Constansó - c/ de les Guixeres (Pavelló) - c/ Abat Oliva - c/ Països Baixos - Parc-Cementiri Nou

*** Aquelles persones que vulguin anar amb autobús al CEMENTIRI VELL tenen les parades del Pg. Verdaguer (Estació Autobusos i Hotel Ciutat d'Igualada)**

ITINERARI TORNADA (Direcció Plaça Castells)

Parc-Cementiri Nou - c/ Països Baixos - c/ Irlanda - c/ de les Guixeres (Pavelló) - c/ Joan Serra i Constansó - c/ Guimaraes - Av. Catalunya (Hospital) - Av. Mestre Muntaner - c/ Comarca - Av. Dr. Pasteur - Av. Barcelona - c/ Odena - Pg. Verdaguer - Av. Montserrat - Av. Caresmar - Av. Soledat - Plaça del Rei - Plaça de la Creu - Rambla St. Ferran - Plaça Castells

*** Aquelles persones que vulguin anar amb autobús al CEMENTIRI VELL tenen la parada del Pg. Verdaguer (Ambulatori)**

Horari dels cementiris i activitats programades

Del 17 d'octubre a l'1 de novembre, i amb motiu de Tots Sants, l'horari del Cementiri Vell i del Parc-Cementiri Nou serà de 10 del matí a 7 de la tarda (no es tanca al migdia).

Dia 1 de novembre, a les 12,30 h - Missa de Tots Sants al Parc-Cementiri Nou.

Dia 2 de novembre, a les 17 h - Missa de difunts al Cementiri Vell.

enrich i orgué

Assessoria d'empreses

Florenci Valls, 48 3r | 08700 Igualada
Tel. 93 803 34 62 | Fax 93 805 18 75
www.ceosl.cat | assessoria@ceosl.cat

La capella

cerimònia es col·locaria d'esquena a la llum i de cara a nosaltres.

La cerimònia es faria amb poca llum, com a la penombra. És el darrer moment de contacte entre el viu i el mort, el moment en el qual se li dona el comiat. La poca llum ve a representar la darrera esclatxa de claror que entra al nínxol o al taüt abans de tancar-se. Miralles i Pinós ens situen en aquesta penombra i podem experimentar el que passaria si fóssim nosaltres els que estiguéssim dins el nínxol.

A la part del final de tot de la capella hi ha unes formes buides a la paret. És on estava previst que es situés el sagrari.

4: Entrem a l'espai de la mort

Sortim de la capella per la banda esquerra on, de cop, ens trobarem una obertura al terreny i unes escales que ens fan penetrar a la terra. Com si algú hagués obert una porta a la terra. I aquí trobem la principal metàfora del Cementiri Nou: l'espai dels morts és una gran esclatxa oberta a la terra. "Pol ets i en pols et convertiràs" (Gènesis, Cap. 3, Vers. 19).

Baixem les escales. Són estretes i només es poden baixar en fila índia. Amb això, Enric Miralles i Carme Pinós permeten experimentar a cadascú el que suposa, per un moment, entrar a l'espai dels morts.

Espai de la mort

Mentre baixem l'escala tenim els nínxols a banda i banda, paret per paret. En més d'una ocasió s'ha explicat l'anècdota de que quan Miralles portava visitants al cementiri els feia passar per l'escala i mentre descendien els deia "estàs mort, mort, mort" i quan sortien els deia "estàs viu, viu, viu".

5: Envoltats de nínxols

Un cop hem baixat fins a la zona dels nínxols ens sentirem sepultats. Els capitells de cada mur de nínxols ajuden a provocar aquesta sensació. Els nínxols es troben situats dins del que podrien semblar uns murs de contenció que aguanten la terra i permeten crear un espai buit que és on se situa el visitant.

Mentrestant, estem trepitjant el que simbolitza un riu de sediments amb pedres i blocs de fusta incrustats. Quan els sediments s'acumulen vol dir que el riu arriba al seu final. Si som en un cementiri també vol dir que estem visitant un espai que representa un final, en aquest cas de la vida. Hi ha algun estudiós que ha volgut trobar, en l'ús de la fusta, una al·legoria a la creu de fusta que va arrossegar Jesús abans de ser crucificat. Com si en aquest riu de sediments tots hi deixéssim "la creu" que carreguem al llarg de la vida.

Envoltats de nínxols

6: Tornem a la vida

Acabarem la visita tornant a l'espai dels vius. Pujarem aquest riu de sediments i sortirem, de nou, a la plaça de l'entrada. Deixarem de sentir-nos sepultats i arribarem a un espai on ens podem sentir alliberats: de la mort a la vida. Haurem creuat tres estructures de ferro que ens poden semblar tres creus, però Miralles i Pinós van planificar aquestes estructures com unes portes que formaven part d'una altra obra que estaven fent. Finalment, van anar a parar a Igualada. No obren ni tanquen el pas, però si es poguessin moure farien de porta.

Inacabat i amb elements externs afegits

El Parc Cementiri Nou d'Igualada és un projecte inacabat. No només perquè falta acabar la capella,

sinó perquè l'espai per als nínxols preveia tota una altra ala en direcció a la riera d'Òdena, tot seguint el camí actual a mà dreta i avall. Un altre element que no s'ha incorporat mai a l'obra són una sèrie de ponts que els arquitectes van planificar per poder creuar els murs dels nínxols per la part superior i afavorir el caràcter de parc que té el cementiri.

El que no van dibuixar Enric Miralles i Carme Pinós són altres elements que han estat incorporats a l'obra i que la desvirtuen: contenidors, cartelleres, papers enganxats a les parets o les torretes de les entrades a les escales dels nínxols en són alguns exemples.

Parlant de desvirtuar l'obra, un dels elements que hi desentonava són les plaques dels nínxols. Els arquitectes havien dissenyat unes plaques de ferro i marbre iguals per a tots els enterraments, per allò de que "tots som iguals da-

vant la mort", però els igualadins no ho han seguit i, a l'hora d'enterrar els seus familiars, són pocs els que s'han decantat per les plaques originals. Dalt de cada placa hi ha un relleu fet amb el mateix ferro: són les banyes d'un cervol, dues de les quals tenen una forma de creu, que queda pràcticament inapreciable a simple vista. Miralles i Pinós van escollir aquest dibuix per la llegenda que explica la conversió de Sant Hubert de Lieja. Els arquitectes també van dibuixar plaques amb altres motius no religiosos.

El fet que estigui inacabat i de que hi hagi elements afegits de qualsevol manera ve a demostrar que a Igualada encara li cal fer molta pedagogia per entendre i valorar aquest conjunt arquitectònic i ser conscient que el seu Cementiri Nou és una obra mestra.

Fons d'informació: Fundació Enric Miralles / Proyecto Nuevo Cementerio de Igualada (<https://homenajeaenricmiralles.wordpress.com/>) / Cementerio de Igualada: ¿Fin del camino? ¿Lugar de paso? ¿Punto de partida? (Luis Felipe García) / Li Cimentiere de Igualada (Reportatge d'ARTE TV) / La mitad invisible (Reportatge de La 2 de TVE) / L'univers d'Enric Miralles (conferència de l'arquitecte Carles Crespo a l'AUGA el 6-11-13)

Jordi Cuadras

Mostra de la placa de ferro i marbre

Clínica Dental
Osés - Ustrell

Pg. Verdagué, 107, 1r
08700 - IGUALADA

Primera visita gratuïta
93 804 21 11
Bona castanyada

JOAN SAN JOSÉ
AUTOMÒBILS. S.L.
Av. Europa, 4 Nau 2
IGUALADA
Tel. 93 801 91 45
subaruigualada@gmail.com

Nou
Subaru Outback
Des de 29.900€

902 10 00 22
www.subaru.es

Consum: 5,7 - 8,5 L/100Km. Emissions CO₂: 150 - 197 g/Km.
PVP recomanat a P i B. per a Outback 2.0 TD 6MT. Transport, Impostos i promoció inclosos. Mod. visualitzat: Outback 2.5i Executive Plus.